

OTÁZKY KE STÁTNÍM ZÁVĚREČNÝM ZKOUŠKÁM

Obor Pastorační a sociální práce

Předmět TEOLOGIE A FILOSOFIE

Student si vylosuje dvě otázky. První z části „Otázky z filosofie a teologie“, druhou z části „Otázky z etiky“. U zkoušky bude k dispozici pouze Bible.

OTÁZKY Z FILOSOFIE A TEOLOGIE

1. Filosofie a její přínos pro pomáhající praxi.

- Charakteristika filosofie a specifika způsobu jejího uvažování (např. oproti uvážování v mýtu, vyprávění, popisu apod.)
- možný přínos filosofie pro profesionální pomáhání na příkladu jednoho z jejích oborů (např. metafyziky, ontologie, etiky, estetiky aj.) a směrů (idealismus, materialismus; racionalismus, empirismus; stoicismus, epikureismus; existencialismus, personalismus)
- příklad myšlenek některého z filosofů umožňujících hlubší porozumění člověku jako středu našeho zájmu.

2. Člověk jako „problém“, jako subjekt i objekt profesionálního pomáhání v jeho slabosti i velikosti. Dualistický a celostní přístup k člověku.

- Vysvětlení tohoto problému, pojmů subjekt a objekt i zmíněného kontrastu vzhledem k člověku
- dualismus v dějinách filosofického a teologického myšlení, napětí vztahu „těla“ a „duše“, příklady pojetí duše (antické, moderní); výraz „péče o duši“
- argumentace pro celostní pohled na člověka, argumentace proti němu, uplatnění těchto přístupů v praxi
- **bud'**: pojem „podstata“ člověka, jeho význam pro vystižení člověka některými teologiemi či filosofy, **nebo**: fenomenologický přístup k problému člověka; fenomény světa, společnosti a času jako danosti, které umožňují vysvětlit slabost i velikost člověka.

3. Základy teologického myšlení; možný přínos pro pomáhající profese.

- Teologie a její vztah ke zjevení a víře, role zkušenosti (obecně lidské a náboženské)
- odůvodnění symbolického (vztahového) jazyka teologie; praktické dopady pro teologickou a biblickou práci
- preferenční volba (opce) pro chudé jako jedno z východisek teologického uvažování
- popis jedné teologické metody (např. hermeneutické, korelační, vidět-posoudit-jednat) a způsobu, jakým tato metoda zohlední pastorační a sociální práci.

4. Vznik, obsah a výklad Bible.

- Pojmy tradice a inspirace v souvislosti se vznikem biblických knih
- rozdělení Bible v judaismu a v křesťanství
- vysvětlení tvrzení „Bible je jeden velký příběh“; etapy tohoto příběhu, jeho souvislosti s dnešním světem
- návrh a popis postupu výkladu biblického textu, pravidla tohoto výkladu, ukázka výkladu na vybraném úryvku.

5. Pojetí, funkce a poslání křesťanských církví v občanské společnosti a způsoby jeho uskutečňování.

- Biblické a teologické základy pojmu církev jako východiska pro současné působení církví, stručný historicko-politický náhled
- základní schéma realizační funkce církví
- způsoby, jakými církve svá poslání realizují
- rysy občanské společnosti, které toto působení církví umožňují.

6. Pojetí církve v různých křesťanských tradicích a ekumenismus.

- Pluralita křesťanských církví v historickém vývoji; hlavní problémy a přínosy
- současná pojetí (a sebe-pojetí) církve v různých křesťanských tradicích
- přehled hlavních křesťanských církví v ČR, jejich základní odlišnosti
- ekumenické hnutí, příklady ekumenické spolupráce, význam.

7. Právní postavení křesťanských církví v ČR.

- Role práva, podoby práva a jeho význam ve vztahu k církvím ve společnosti; pojem konfesního práva, odlišení od kanonického práva
- zákon o církvích a náboženských společnostech, registrace, zvláštní práva
- majetkové zajištění církví v ČR v nedávné minulosti a současnosti; příklady tohoto zajištění u hlavních církví v ČR.

8. Biblická, teologická a filosofická východiska sociální práce.

- Významné historické souvislosti vztahu sociální práce a křesťanské a obecně humanistické tradice
- biblické inspirace pro sociální práci, příklady zvláště inspirativních starozákonních a novozákonních témat pro sociální a pastorační práci
- teologická východiska sociální práce
- filosoficky inspirativní východiska pro sociální a pastorační práci.

9. Pastorační a spirituální péče.

- Různá pojetí pastorage a pastorační práce
- pokus o definici a o rozlišení pojmů praktická a pastorální teologie, pastorační a spirituální péče
- možnosti pastorační a spirituální péče a jejich vysvětlení na příkladu vybrané cílové skupiny
- příklady cílových skupin: mládež; senioři; osoby bez přístřeší; osoby ve výkonu trestu odnětí svobody; uživatelé drog; příslušníci etnických menšin; nemocní, včetně nemocných v terminálním stadiu; osoby se zdravotním postižením.

10. Možnosti a omezení pastorační a sociální práce v nábožensky vyhraněném prostředí.

- Vymezení "nábožensky vyhraněného prostředí" a souvisejících možností či omezení v sociální a pastorační práci
- zásady působení v tomto prostředí s uplatněním znalostí z oboru religionistika
- vysvětlení problematiky na konkrétním příkladu; např. situace sektářského působení náboženských autorit, prostředí náboženské nesnášenlivosti, rodiny s partnery různých vyznání, rodiny s jedním z partnerů bez vyznání apod.

Předmět TEOLOGIE A FILOSOFIE

OTÁZKY Z ETIKY

1. Obecná etika, předpoklady, základní pojmy a uplatnění

- Definice a cíle obecné etiky, vztah k profesní etice; vztah etiky, morálky, mravnosti, morality a étosu
- pojetí „dobra“ v obecné etice a v profesní etice sociální práce, např. v rozlišení mezi výrazy „dobré“ a „správné“; význam pojmů (praktický) rozum a svoboda, a jejich vztah např. k pojmu jednání, zodpovědnost či dobro, spravedlnost a mravní norma
- pojem svědomí obecně (např. Akvinský, Kant) a v novozákonním pojetí; např. u apoštola Pavla (Řím 2,13-16; 1 Kor 8,1-13; 10,14-33) či ve Skutcích („*clausula Petri*“, Sk 4-5) či ve spojení s biblickým pojmem srdce (např. 1 Král 3,9; Ez 36,26-28; Jer 31,31nn.; Ez 11,19-2).

2. Základy etického uvažování a argumentace v profesní praxi

- Etické teorie, vysvětlení a příklady jejich užití v profesi, např. Aristoteles, Kant, Bentham, Mill aj.
- vymezení pojmu hodnota; příklad jeho užití v profesní etice (osobní, profesní a specifické hodnoty v pastorační a sociální práci); vztah hodnot a etických teorií
- etické kodexy jako příklad zdroje mravních norem, povaha dokumentů a způsob práce s nimi, příklady dokládající znalost etického kodexu sociální práce.

3. Základy křesťanské mravnosti v Bibli

- Krátké představení teologické etiky
- teologickoetické aspekty a impulsy v profesi sociální práce dle etických kodexů sociálních pracovníků
- a základní prvky základní vzorec křesťanské mravnosti (např. srdce, *metanoia*, přikázání lásky, svoboda, modlitba, svědomí, spravedlnost celků, věčný život apod.)
- příklad přikázání lásky v podobenství o milosrdném Samařanovi: způsobilost stávat se bližním (Lk 10,25-37)
- příklad souhrnu étosu Nového zákona: horská řeč (Mt 5-7; příp. srov. Lk 6), zejména blahoslavenství a antiteze, příklad interpretace jednoho blahoslavenství a jedné antiteze.

4. Dekalog/Desatero

- Umístění Dekalogu, jeho základní souvislosti a kontext (Ex, Dt)
- struktura Dekalogu a odraz základního vzorce biblického étosu v něm
- téma svobody a identity v Dekalogu
- hermeneutika jednoho či dvou „příkázání“
- souvislost Dekalogu s Ježíšovou horskou řečí, instrukcemi *Prohlášení ke světovému étosu*, lidskými právy či s příklady z trestního práva.

5. Lidskoprávní a etický princip lidské důstojnosti a idea člověka stvořeného k Božímu obrazu a podobenství.

- Přiblížení lidské důstojnosti v étosu sociálních a pastoračních pracovníků
- obsah lidské důstojnosti, adresáti lidské důstojnosti, napětí ve vztahu mezi obsahem a adresáty (např. etickoprávní otázky spojené s počátkem a koncem lidského života); přiblížení normativního jádra lidského důstojnosti na příkladu analýzy vybraného trestného činu
- lidská důstojnost jako základ a cíl lidských práv
- člověk podle Gn 1-3 a Ž 8: interpretace ideje člověka stvořeného k Božímu obrazu a podobenství s důsledky pro étos
- vztah principu lidské důstojnosti a ideje člověka stvořeného k Božímu obrazu a podobenství
- příklady filosofické argumentace podporující lidskou důstojnost (např. Kant, Locke)

6. Lidská práva jako součást teologickoetické argumentace.

- Lidská práva v étosu sociální práce chápáné jako lidskoprávní profese, v pastorační práci a církvích; ve vzdělávání
- vymezení, věcný původ, triáda mezinárodní ochrany, dělení a dokumenty lidských práv obecně
- způsob práce teologické etiky s lidskými právy; některá teologickoetická odůvodnění lidských práv
- svoboda vyznání jako jedno ze základních lidských práv
- příklady lidských práv zvláště zranitelných skupin (děti, osoby s postižením)

7. Příklady oblasti aplikace teologické etiky: problematika počátku a konce lidského života.

- Morálně-právní status nenarozeného lidského života a jeho důsledky; morálně-právní status embrya, resp. nenarozeného lidského života (různé související přístupy a teze a jejich důsledky); příklad problematiky potratů
- problematika lidsky důstojného utváření života nevyléčitelně nemocných a umírajících osob; terminologie v diskusích o důstojném umírání: např. doprovázení, terapie na konci života, umožnit zemřít, paliativní péče, asistované suicidium, eutanázie
- role a postavení lidských práv v uvedených reflexích.

8. Křesťanská sociální etika.

- Přiblížení oboru a jeho metody, biblická a teologická východiska, vztah k obecné, křesťanské a sociální etice
- preferenční volba (opce) pro chudé jako jedno z východisek teologického uvažování
- hlavní zásady (principy) křesťanské sociální etiky, jejich vysvětlení doložená dokumenty nebo praxí církví
- sociální (strukturální) hřích, příklady a možná řešení
- sociální učení katolické církve: encykliky 1891-2009, historický kontext
- příklady dokumentů sociálního učení v jiných církvích.

9. Užití principů křesťanské sociální etiky v současné společnosti.

- Stručné představení principů či dalších východisek současné křesťanské sociální etiky, jejich vztah se sociální prací, sociální politikou, a jiným aspekty současné společnosti
- výběr jedné konkrétní oblasti pro vysvětlení aplikace principů křesťanské sociální etiky a k prokázání hlubší znalosti jejich uplatnění
- oblasti k výběru: politika, stát a právo; hospodářství a lidská práce; kultura a vzdělávání; rodina; válka a organizované násilí; sociální nerovnosti v globálním měřítku.

10. Řešení etického problému či dilematu v sociální nebo pastorační práci.

- Představení a formulace konkrétního etického problému či dilematu např. z oblasti etiky sociální práce či sociálních služeb, z pastorační nebo pedagogické práce, sociální etiky, bioetiky apod.
- klíčové předpoklady, principy a hodnoty, figurující v daném problému či dilematu (např. étos profese, veřejný závazek/zaměření organizace, související legislativa, lidskoprávní dokumenty apod.)
- návrh eticky žádoucího řešení a jeho odůvodnění či diskuse o něm (např. odkazy na příslušné dokumenty, kodexy, principy, hodnoty, teorie, biblické, teologicko-etické a filosofické inspirace apod.)